KAMIL PIETRASIK ►►

Badacz niezależny

**Wydarzenia sportowe, które zmieniają oblicza
obszaru postsowieckiego i przyniosą chwałę****[recenzja książki Mega events in post-Soviet Eurasia:
shifting borderlines of inclusion and exclusion]****Sport events that will change the face
of the post-Soviet area and bring glory****[book review Mega events in post-Soviet Eurasia:
shifting borderlines of inclusion and exclusion]****Спортивные события, которые изменяют лицо
постсоветского пространства и принесут славу****[рецензия книги Mega events in post-Soviet Eurasia:
shifting borderlines of inclusion and exclusion]**

Imprezy sportowe czy kulturalne na skalę światową powodują, iż w danym kraju zachodzą w krótkim lub długim odstępie czasu różnego rodzaju przemiany. Jak pokazał casus Polski i Ukrainy, które wspólnie organizowały Euro 2012, dokonały się znaczące zmiany na wielu płaszczyznach. Chodzi tutaj nie tylko o infrastrukturę, ale także gospodarkę (wzrost wskaźników ekonomicznych), politykę (politycy chętnie wykorzystują sportowe wydarzenia mówiąc, iż jest to sukces dla danego państwa) i turystykę. Niniejsza książka jest próbą pokazania, jak bardzo wpłynęły imprezy sportowe na funkcjonowanie obszarów postsowieckich, a także jakie były następstwa w związku z organizacją danych imprez sporto-

wych. Również poruszono fakt wykorzystywania przez poszczególnych prezydentów postsowieckich republik lub przedstawicieli lokalnych władz (np. Baku, Kazania), aby poprawić znacząco swoje notowania w sondażach lub pozyskać przychylność swoich obywateli, którzy powinni wychodzić z założenia, iż gdyby nie on, czytaj prezydent, to taka impreza sportowa w ich ojczyźnie nigdy nie miałaby miejsca. Omawiana książka, oprócz wstępu (12 stron), składa się z trzech części oraz bibliografii i indeksu.

Przechodząc do analizowania stwierdzeń zawartych we wstępie zatytułowanym *Introduction: Sports, Politics and Boundaries: Playing the Inclusion/ Exclusion Games* należy wspomnieć o pewnym trendzie, jaki zaobserwowali Andriej Makaryczew i Aleksandra Jacyk. Twierdzą oni mianowicie, iż wiele zachodnich miast (takich jak Toronto, Hamburg, Monachium, Sztokholm czy Kraków) niedawno zrezygnowały ze swoich kandydatur na organizację olimpiad, głównie ze względu na ogromne koszty finansowe, które ponoszą oraz wymagania globalnych organizacji sportowych, które są krytycznie postrzegane przez mieszkańców miast, które chciałyby organizować tego typu wydarzenia sportowe (s. 1). Dalej autorzy dodają, iż w międzyczasie wiele państw spoza Europy coraz chętniej organizuje globalne wydarzenia sportowe. Szczególne widać to na przykładzie organizacji Mistrzostw Świata FIFA w Afryce Południowej (2014 r.), Rosji (2018 r.) i Katarze (2022 r.), a także Igrzyska Olimpijskie w Pekinie (2008 r.), Soczi (2014 r.) i ponownie w Pekinie w 2022 r. (s. 1).

Redaktorzy naukowci ową tendencję tłumaczą różnymi punktami widzenia: ekonomicznym, politycznym, kulturowym itp. (s. 1). Część pierwszą „Mega-Events and Social Issues”, otwiera artykuł Richarda Arnolda, *Mega Events as Agents of State Socialization: Human Rights Protests in Beijing, 2008, and Sochi, 2014*. W niniejszym artykule skupiono się na przedstawieniu siły i skali protestów dotyczących łamania praw człowieka przez Chiny i Rosję w czasie trwania Igrzysk w Pekinie 2008 r. (walka o prawa Ujgurów i Tybetańczyków) czy Soczi 2014 r. (sprzeciw wobec polityki Władimira Putina). Ciekawym wątkiem jest dokonanie retrospekcji przez R. Arnolda i ukazanie, iż bojkot przez niektóre środowiska, kraje Igrzysk w Pekinie i Soczi nie był niczym nowym albowiem w przeszłości dochodziło m.in. do: amerykańskiego bojkotu Igrzysk w Moskwie w 1980 r. czy sowieckiego bojkotu Igrzysk w Los Angeles w 1984 r. Drugim artykułem w tej pierwszej części jest *The 2014 Winter Olympics Bid Book as Site*

of *National Identity Constitution*, Philippa Casuli. P. Casula zastanawiał się w jaki sposób polityka przenika do zmagania olimpijskich. Zauważył on iż polityka jest od dawna częścią olimpiady. Swoją teorię oparł m.in. na bojkotach zmagania olimpijskich (w latach: 1976, 1980, 1984) przez niektóre państwa na świecie. Jego zdaniem igrzyska są ogromną imprezą, gdzie „udaje się” iż nie ma miejsca na politykę, a mimo to owe święto sportowe jest przesiąknięte polityką (s. 39).

W kolejnym i zarazem ostatnim artykule w pierwszym rozdziale, *Vanished in the Haze: White Elephants, Environmental Degradation and Circasian Marginalization in Post-Olympics Sochi*, Bo Petersson i Karina Vamling wskazali, iż Zimowe Igrzyska w Soczi 2014 były doskonałym czasem, aby przypomnieć o łamaniu praw człowieka w Rosji i przede wszystkim na przedstawieniu krwawej i nie do końca rozliczonej historii narodu czerkieskiego. Ciekawym przesłaniem jest to, iż: „Olimpiada w Soczi służyła jako czynnik silnie mobilizujący Czerkiesów w diasporze, a także w samym regionie i gdyby nie Igrzyska, taka mobilizacja i umocnienie ruchu czerkieskiego nie miałyby miejsca” (s. 72).

Drugą część „Post-Soviet Autocracies and Mega-Events” rozpoczyna artykuł *Ice Hockey World Championship in Belarus: Political Context*, autorstwa Ryhor Niżnikaua i Niko Alvariego. Autorzy uważają, iż: „Rola sportu w białoruskiej polityce wewnętrznej czyni tę sprawę szczególną wartością. Sport zajmuje szczególne miejsce w białoruskiej polityce i projektach budujących koncepcje narodowe: może poszerzyć rozumienie priorytetów nakreślonych przez białoruskie władze. Białoruski rząd wykorzystał sport do promowania swoich założeń politycznych oraz programów zarówno w kraju, jak i za granicą” (s. 79). Ogólnie artykuł skupia się na wykorzystywaniu przez białoruskiego prezydenta, Aleksandra Łukaszenkę, sportu tudzież hokeja na lodzie do cementowania władzy i do poparcia przez białoruskich obywateli jego idei politycznych w celu „budowania” wielkiego państwa białoruskiego. Mistrzostwa Świata w hokeju na lodzie zostały wykorzystane przez A. Łukaszenkę jako obraz silnego i mającego ogromne wpływy i siłę przebicia w europejskiej organizacji hokeja na lodzie. Dodajmy iż powyższe wydarzenie zostało zorganizowane na Białorusi w 2014 r.

Z kolei Adilżan Nurmakow w tekście *Kazakhstan and the Global Industry of Mega Events: A Case of Autocratic Management* skupia się na przedstawieniu aspiracji kazachstańskiego reżimu, który stara się być

gospodarzem wydarzeń o randze międzynarodowej na tle politycznym, jak i sportowym. Autor wskazuje na fakt, iż władze kazachstańskie kreują i tworzą wymyślne wydarzenia wewnętrzne, które mają skonsolidować naród kazachstański. Ciekawym fragmentem jest to, iż dokonano retrospekcji i wspomniano o tychże wydarzeniach, które miały miejsce dwie dekady wcześniej i jaki był odbiór społeczności w Kazachstanie oraz opinii publicznej za granicą.

Natomiast Anar Walijew w rozdziale pt. *First European Olympic Games in Baku: New Articulation of Azerbaijani Identity?* skupia się na drodze, jaką przeszło miasto Baku, aby wygrać organizację pierwszych Igrzysk Europejskich. Miasto to dążyło nie tylko do tego, ażeby stać się gospodarzem tego turnieju, gdyż była to pierwsza edycja, ale również dlatego, iż są to widowiska miejskie lub jednorazowe wydarzenia, których prestiż jest podobny do rangi Igrzysk Olimpijskich. Również są to spektakularne produkcje na dużą skalę, w których reklama, rozrywka, telewizja i środki masowego przekazu w coraz większym stopniu stymulują popyt konsumpcyjny i rozwój turystyczny. Warto przytoczyć tutaj ciekawe stwierdzenie, które brzmi: „Spektakularne programy rozwoju miejskiego są często uzasadnione na podstawie myślenia rozwojowego, które jest równoznaczne z postępem narodowym i «nowoczesnością» z rozwojem gospodarczym «zdefiniowanym dla celów politycznych pod względem wzrostu, produktywności i konkurencyjności, a nie pod względem dobrobytu» (s. 131). Jak wynika z powyższych słów, Baku musiało przejść długą drogę, aby stać się miejscem Igrzysk Europejskich. Następnie omówiono kwestie polityki miejskiej, tożsamości narodowej i wpływu Europejskich Igrzysk Olimpijskich na przemiany miejskie, jakie były widoczne w Baku.

Z kolei *Fiscal Framework for Mega-Events in Post-Soviet Eurasia: Shifting the Borderline or Raising the Bar?*, autorstwa Karoliny Tetlak, to tekst otwierający ostatnią, trzecią część zatytułowaną „Global Norms and Local Governance”. Autorka dokonała próby analizy tego w jaki sposób post-sowiecka Eurazja dostosowuje swoje prawodawstwo, politykę podatkową, administracyjną, aby wygrać organizację sportowych wielkich wydarzeń i czy faktycznie tym samym podnosi poprzeczkę dla pozostałych państw kandydujących. W związku z tym przyjęto następującą metodologię: analizę i krytykę literatury, analizę prawną oraz ocenę istniejącego prawa podatkowego poszczególnego państwa postsowieckiego. Obszernymi a za-

razem ciekawymi wątkami jest przedstawienie i analiza zmian regulacji prawnych i gospodarczych, a także ich następstwa w kontekście: Euro 2012 – Ukraina, Mistrzostwa świata w piłce nożnej 2018 – Rosja i Mistrzostwa świata w hokeju na lodzie 2014 – Białoruś.

Z kolei jedna z redaktorów naukowych niniejszej książki, Aleksandra Jacyk, w *Regional Dimensions of Global Games: The Case of Sports Mega events in Tatarstan* skupiła się nie na jednym z krajów wchodzących kiedyś w skład Związku Sowieckiego, lecz na jednym z podmiotów administracyjnych państwa rosyjskiego – Tatarstanie. Autorka omówiła praktyki i sposób przygotowania i organizacji imprezy sportowej w Kazaniu, stolicy Tatarstanu. Chodzi tutaj głównie o Uniwersjadę 2013, czyli XXVII Letnich Igrzysk Studentów, które miały miejsce w tym mieście. Wyszczególnione zostały trzy powody, które spowodowały iż wydarzenie to było ważne dla Tatarstanu i Rosji. Pierwszy: Uniwersjada 2013 była pierwszym sportowym mega wydarzeniem zorganizowanym przez Rosję po 1991 r. zaledwie półtora roku przed Igrzyskami Olimpijskimi w 2014 roku w Soczi. Drugi: Wywołała konkretne zmiany w praktykach zarządzania miastem, które zostały zinstytucjonalizowane na potrzeby Zimowych Igrzysk Olimpijskich 2014 w Soczi czy Mistrzostw Świata w pływaniu (FINA), które odbyły się w Kazaniu w 2015 r. Trzeci: Tatarstan, jako miejsce Uniwersjady w 2013 roku, a następnie wydarzeń FINA i współgospodarz Mistrzostw Świata FIFA w 2018 r. może być uważany za przykład modelowego miasta, które zyskuje znaczenie regionalne z powodu organizacji globalnych wydarzeń.

Celem ostatniego artykułu pt. *From Sochi–2014 to FIFA–2018: The Crisis of Sovereignty and the Challenges of Globalization*, którego autorem jest drugi z redaktorów naukowych niniejszej pracy, Andriej Makaryczew jest porównanie dwóch wydarzeń: Mistrzostw świata 2018 w piłce nożnej i Zimowych Igrzysk Olimpijskich w Soczi w 2014 r. oraz pokazania, jakie jest ich znaczenie oraz które może poszczycić się większą rangą. Autor dochodzi do wniosku, iż te dwa główne wydarzenia sportowe znacznie różnią się od siebie pod wieloma ważnymi i głęboko politycznymi aspektami. Istota tej różnicy tkwi w drastycznych zmianach w strukturze suwerenności Rosji, kluczowej koncepcji uzasadniającej i legitymizującej reżim Putina. Jego zdaniem organizator Mistrzostw Świata w piłce nożnej, czyli Rosja – znajduje się w głębokim kryzysie legitymizacji oraz zaufania ze względu na

szeroko nagłośnione skandale finansowe, a następnie aresztowania niektórych funkcjonariuszy w związku z zarzutami korupcyjnymi i późniejszą rezygnacją prezydenta FIFA Josepha Blattera. Wiele elementów tego kryzysu bezpośrednio wpłynęło na spostrzeganie Rosji jako organizatora tego wielkiego wydarzenia sportowego i tym samym wytworzyło atmosferę niepewności wokół perspektywy zorganizowania imprezy w Rosji (s. 196).

Reasumując niniejszą recenzję warto wskazać, iż książka pod redakcją naukową A. Makaryczewa i A. Jacyk jest interesującą refleksją na temat współczesnych wydarzeń w krajach postsowieckich (Europy Wschodniej i Azji Środkowej). Książka, co warto zaznaczyć, jest bogatym źródłem wiedzy i pojawia się w momencie najbardziej właściwym.

DR KAMIL PIETRASIK

Badacz niezależny
Towarzystwo Azji i Pacyfiku
kamilpietrasik@interia.pl

Bibliografia

Yatsyk, A., Makarychev, A. (red.). (2016). *Mega Events in Post-Soviet Eurasia Shifting Borderlines of Inclusion and Exclusion*. Nowy Jork: Wydawnictwo Palgrave Macmillan.